

چون: رشد جمعیت، فرهنگ غلط مصرفی جامعه در مصرف نان و بی توجهی تولیدکنندگان نان به مسائل فنی پخت، هنوز شاهد واردات این محصول هستیم. در کشور ما میزان مصرف گندم در سال‌های اخیر رو به افزایش نهاده است، به طوری که از نظر آمارهای بین‌المللی، ایران هشتمین مصرف کننده گندم در دنیا است که بخش عمده آن به صورت نان مصرف می‌شود.

ارزش و جایگاه مهم نان در سبب غذایی خانوارها به خصوص خانواده‌های کم درآمد و اهمیت آن در تغذیه و تامین‌های غذایی مردم، دولت را بر آن داشته تا با هدف فراهم سازی حداقل تامین غذایی برای خانوارها، از سال‌های گذشته سیاست‌های حمایتی در خصوص قیمت نان مصرفی مردم در پیش بگیرد تا این اطمینان حاصل گردد که کم درآمدترین خانوارها هم از تهیه لقمه نانی برای عائله خود عاجز نیستند. اما ضعف‌های ساختاری و اجرایی این سیاست در گذر زمان، راه را برای برخی سودجویان هموار ساخته تا با قانون شکنی و پشت کردن به هنجارهای جامعه و منافع عمومی، این کالای حیاتی را که با سیاست‌های حمایتی بایستی در شبکه خاصی توزیع و مصرف گردد، از مسیر توزیع و مصرف قانونی خارج ساخته و و هزینه‌هایی را که دولت از این بابت برای حمایت از تغذیه مردم و برای احاد جامعه اختصاص داده را به جیب خود سرازیر سازند. به این گونه پدیده‌ی زشت قاچاق دیر زمانی است سایه سیاه خود را بر سر این سفره نیز افکنده است. نوشتار اخیر نگاهی کوتاه به مسئله‌ی قاچاق و توزیع خارج از شبکه گندم و آرد دارد.

نگاهی به تولید و مصرف گندم در کشور
گندم از گیاهانی است که کشت آن به آب و هوای خاصی نیاز نداشته و کشت این محصول در تمام پهنه‌ی کره‌ی زمین جز نواحی مرطوب استوایی و نواحی بسیار سرد قطبی متداول است. کشت گندم در کشور ما نیز از دوره‌های تاریخی گذشته رواج داشته و از گذشته‌های دور قوت و خوراک اصلی مردم از گندم فراهم می‌گردیده است. به جز نواحی مرطوب شمال کشور اکنون نیز



گذری بر

قاچاق گندم و آرد

دکتر حبیب اله فصیحی



مقدمه

مواد غذایی است که از گذشته‌های دور تا به امروز غذای اصلی مردم در بسیاری از کشورهای جهان بوده است و روزانه بخش عمده‌ای از انرژی، پروتئین، املاح معدنی و ویتامین‌های گروه B مورد نیاز مردم جهان را تامین می‌کند.

در کشور ما نیز با توجه به ویژگی‌های منطقه‌ای، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی، غلات به ویژه نان از منابع اصلی الگوی غذایی روزانه‌ی جامعه محسوب می‌شوند. به گونه‌ای که کالری مورد نیاز ۴۳ درصد از خانوارهای شهری و ۵۶ درصد از خانوارهای روستایی از راه مصرف نان تامین می‌شود. پایه‌ی تغذیه در کشور ما بر اساس نان می‌باشد. ایران با مصرف سرانه ۱۸۰-۲۰۰ کیلوگرم در سال رتبه‌ی نخست مصرف نان در جهان را به خود اختصاص داده است. ریشه‌ی مصرف نان در تفکر سنتی تغذیه جامعه بوده و نان همواره قوت غالب خانواده‌های ایرانی را تشکیل می‌داده است.

عمده‌ی نان مصرفی کشور از آرد گندم به دست می‌آید، بنابر این گندم یکی از کالاهای اساسی در اقتصاد است که متأسفانه با وجود پیشرفت‌های کشور در زمینه‌ی کشاورزی و افزایش سطح زیر کشت و بالا بردن میزان بازده تولید محصولات کشاورزی، به خاطر عواملی

از جنبه‌ی اقتصادی تعریف مشخصی برای قاچاق وجود ندارد. سازمان‌های مختلفی که در کار مبارزه با قاچاق دخالت دارند، هر یک تعریفی خاص ارائه می‌دهند. برخی نقل و انتقالات کالا بدون پرداخت عوارض گمرکی و سود بازرگانی را قاچاق کالا تلقی کرده و برخی قاچاق کالا را مجموعه‌ی فعالیت‌های اقتصادی بخش تولید و خدمات می‌دانند که خارج از مقررات و چارچوب‌های تعیین شده و به قصد کسب درآمد بیش تر از راه غیر قانونی، انجام می‌گردد بر اساس تعریف آخر، دایره‌ی شمول قاچاق از بخش خرید و فروش و تجارت فراتر رفته و تولید را نیز شامل می‌گردد و نگاهی در بخش خدمات و تجارت نیز، قاچاق تنها منحصر به بازرگانی خارجی و ورود و صدور کالا نبوده و خرید و فروش و توزیع غیر قانونی و خارج از شبکه کالاها را هم مشمول خود قرار می‌دهد. به این جهت هر چند مطابق برخی تعاریف، خرید و فروش غیر قانونی و توزیع خارج از شبکه آرد بارانه‌ای در بازارهای داخل در چارچوب قاچاق قرار نمی‌گیرد اما از نگاه بعضی تعاریف دیگر، این امر نیز در شمول قاچاق است.

نان از قدیمی‌ترین و اصلی‌ترین

۲۳۰ کیلوگرم در سال ۱۳۵۰ به حدود ۲۰۰ کیلوگرم در سال ۱۳۵۵ تقلیل یافته و از آن پس با یک سیر نزولی به حدود ۱۵۰ کیلوگرم در سال‌های اخیر رسیده است. آمارها نشان می‌دهند که کشور ما با سرانه مصرف ۱۴۰ تا ۱۶۴ کیلوگرم، جزء کشورهای است که بالاترین مصرف نان را به خود اختصاص می‌دهند. این در حالی است که کشورهای چون انگلستان ۵۲ کیلوگرم، آلمان ۸۳ کیلوگرم، سوئیس ۴۱ کیلوگرم، فرانسه ۵۳ تا ۵۶ کیلوگرم، آمریکا ۲۶ تا ۲۹ کیلوگرم، کشورهای اتحادیه اروپا ۶۸ کیلوگرم، هند ۹۷ کیلوگرم و ترکیه ۱۰۰ کیلوگرم سرانه مصرف دارند.

سیاست‌های پس از انقلاب اقدامات عملی خودکفایی در تولید گندم، با اجرای طرح محوری گندم در سال ۱۳۶۸-۴/۱ میلیون تن در سال پایه به حدود ۷ میلیون تن در سال ۷۲ رسید. با همه‌ی تلاش‌هایی که در جهت خودکفایی کشور در این محصول راهبردی صورت گرفته باز هم بخش مهمی از نیاز کشور از طریق واردات تامین می‌شود جدول (۲) آمار واردات گندم در سال‌های اخیر را نشان می‌دهد: نمودار زیر هم بیانگر میزان تولید، مصرف و تجارت گندم در سال‌های اخیر است:

همان‌طور که گفته شد گندم از نظر سطح زیر کشت و مقدار برداشت، از مهم‌ترین محصولات کشاورزی ایران است و به عنوان عمده‌ترین آن‌ها، دارای مصارف عديده‌ای به شرح زیر می‌باشد:

۱. مصرف خانوار (مصرف انسانی): به جز نان که معمول‌ترین نوع استفاده از گندم به حساب می‌آید، این محصول در تهیه‌ی فرآورده‌های دیگری مانند رشته، ماکارونی، انواع شیرینی و غیره به کار می‌رود. به دلیل اهمیتی که فرآورده‌های گندم در الگوی مواد غذایی مردم ایران دارد و ۴۰ الی ۴۵ درصد کالری و حدود ۵۰ درصد پروتئین مورد نیاز روزانه هر فرد را تامین می‌نماید، بیش‌ترین سهم مصرف گندم در کشور، متعلق به مصرف خانوار است که رقمی در حدود ۸۰ الی ۸۵ درصد کل مصارف سالانه گندم را دربرمی‌گیرد.

۲. مصرف غیرخانوار (مصرف غیر

جدول (۱) آمار تولید گندم کشور

سال زراعی	تولید (هزار تن)
۶۱-۶۲	۶۰۴۲
۶۲-۶۳	۵۹۵۹
۶۳-۶۴	۶۱۹۵
۶۴-۶۵	۶۳۰۴
۶۵-۶۶	۶۵۹۱
۶۶-۶۷	۶۵۵۲
۶۷-۶۸	۶۲۵۷
۶۸-۶۹	۶۲۷۸
۶۹-۷۰	۶۱۹۶
۷۰-۷۱	۶۶۳۹
۷۱-۷۲	۶۶۰۷
۷۲-۷۳	۶۷۸۲
۷۳-۷۴	۶۵۶۷
۷۴-۷۵	۶۳۲۸
۷۵-۷۶	۶۲۹۹
۷۶-۷۷	۶۱۸۰
۷۷-۷۸	۴۷۳۹
۷۸-۷۹	۵۱۰۰
۷۹-۸۰	۵۵۰۱
۸۰-۸۱	۶۲۴۱
۸۱-۸۲	۶۴۰۹
۸۲-۸۳	۹۷۵۰
۸۳-۸۴	۶۵۵۱
۸۴-۸۵	۱۰۱۴
۸۶-۸۷	۷۳۲۲
۸۷-۸۸	۵۲۵۰

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی

تولید گندم در همه‌ی جاهای کشور صورت می‌گیرد و در همه‌ی نقاط، غذای اصلی از آرد گندم به دست می‌آید. گرچه با پیشرفت در فناوری به ویژه در صنایع غذایی، گندم علاوه بر تامین نان، مصارف متعدد دیگر نیز یافته و این مصارف هر روز گوناگون‌تر می‌گردد، اما هنوز هم نقش و جایگاه اصلی مصرف گندم در ایران هم چنان تهیه نانی است که تقریباً هیچ سفره‌ای در هیچ وعده‌ی غذایی از آن بی‌نیاز نمی‌باشد.

همان‌طور که ارقام جدول ۱ نشان می‌دهند، تولید گندم کشور هر ساله نوسان زیادی داشته که علت اصلی آن وابستگی تولید و عملکرد محصول به وضعیت جوی و میزان و توزیع بارش در ماه‌های سال است. طبیعی است که تولید در سال‌های با بارش زیادتر به خصوص در سال‌هایی که بارش در هفته‌های آغازین سال زیادتر است افزایش یافته و بر عکس در سال‌های خشک سالی کاهش بیابد. مخصوصاً از این جهت که بخش مهمی از تولید مربوط به زمین‌های دیم است که تولید در آن‌ها به طور مستقیم به بارش بستگی دارد.

دغدغه‌ی تولید گندم در ایران نیز به سال‌ها قبل برمی‌گردد. به گونه‌ای که با توجه به نقش بسیار پررنگ این محصول در الگوی مصرفی کشور، نظام، نه تنها همواره به تولید گندم چشم داشته بلکه برای خودبسنده‌ی در آن هدف‌گذاری کرده است. هدف‌گذاری‌ای که به دلایل متعدد مدت‌هاست عقیم مانده است. چنان که با احتساب سال ۱۳۲۱ به عنوان سال پایه برای واردات گندم، ایران پس از حدود ۶۲ سال یک بار در سال ۱۳۸۳ به خودکفایی رسید. اهمیت این رخداد با در نظر گرفتن سرانه مصرف بالا و وابستگی شدید کشور به گندم آشکارتر می‌شود زیرا ایران با وجود سهم یک درصدی از جمعیت، حدود ۲/۵ درصد گندم جهان را مصرف می‌کند. نکته‌ی جالب آن که، سرانه‌ی مصرف گندم (غذای انسان) در سال ۱۹۹۴ در ایران به ۱۶۲/۲۳ کیلوگرم رسید. رقم مصرف سرانه‌ی کل گندم (تمامی مصارف) نیز در کشورمان طی سال ۱۹۹۷ میلادی ۲۴۷/۳۶ کیلوگرم گزارش شده است. مصرف سرانه گندم کشور از حدود

جدول (۳) - روند تولید، تجارت و مصرف گندم طی سال‌های ۱۳۶۷ تا ۱۳۷۹ (ارقام به هزار تن)

شرح	۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹
تولید	۱۰۰۴۵	۱۱۹۵۵	۸۶۷۳	۸۰۸۸
واردات	۵۹۵۸	۳۵۳۵	۶۱۵۶	۶۵۷۸
صادرات	۱۸۴	۱۱۰	۱۰۰	۸۹
خوراک دام	۲۵۵۰	۲۳۰۰	۲۲۵۰	۲۲۲۰
مصرف انسان	۱۱۰۷۰	۱۰۷۶۰	۱۱۲۰۱	۱۱۴۱۲
ضایعات	۷۹۹	۷۷۵	۷۴۱	۷۳۳
تغییر ذخیره انبار	-۶۳۱	-۹۵۸	۹۵	۲۸۶
مصرف بذر	۷۶۶	۵۸۱	۶۲۲	۶۸۹
عرضه داخلی	۱۵۱۸۵	۱۴۴۲۲	۱۴۸۲۲	۱۵۰۶۲

ماخذ: FAO

انسانی): این موارد، به دو قلم بذر و خوراک دام و طیور و مصارف جزئی

سال	مقدار (تن)
۱۳۸۷	۱۳۳۹۲۶۷
۱۳۸۶	۱۶۰۰۴۴
۱۳۸۵	۳۰۳۹
۱۳۸۴	۹۹۵۷۲
۱۳۸۳	-
۱۳۸۲	۶۴۶۰۲۸
۱۳۸۱	۲۷۹۴۷۱۱
۱۳۸۰	۶۷۷۱۰۸۳
۱۳۷۹	۵۷۶۶۲۷۶
۱۳۷۸	۶۱۵۵۹۳۶

ماخذ: معاونت پژوهش و آمار و اطلاعات ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز

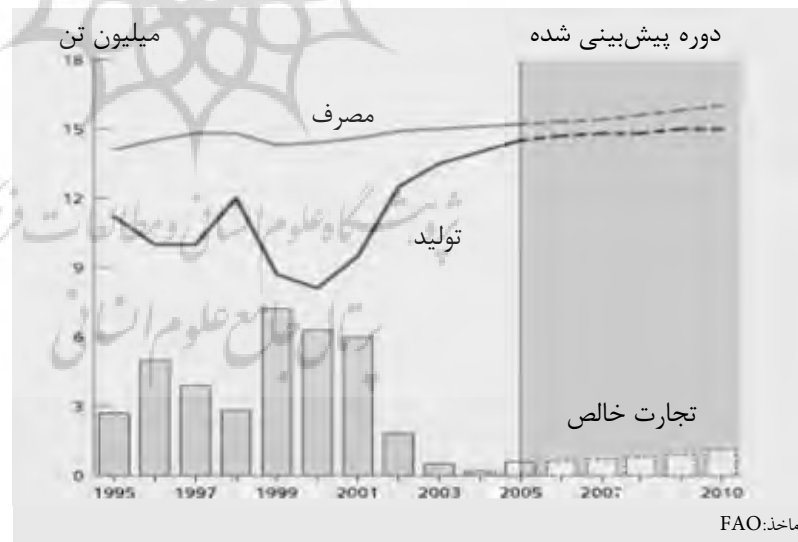
دیگری مانند تهیه سبزه و غیره مربوط می شود که در مجموع حدود ۱۵ تا ۲۰ درصد کل مصارف سالانه را تشکیل می

توسعه زراعت اتخاذ گردید، که در آن دادن بذر و مساعده به مستاجر پیش بینی شده بود. اما دخالت مستقیم دولت در عرضه و تقاضا (تولید) در ایران از سال ۱۳۱۱ و با تصویب قانونی جهت تاسیس سیلو در تهران، به منظور خرید و ذخیره گندم توسط سازمان غله، برای مقابله با کمبودهای احتمالی آغاز شد. در سال ۱۳۱۵ به سبب بارندگی به موقع، افزایش قابل ملاحظه‌ای در عرضه گندم به بازار پدید آمد. افزایش عرضه بر میزان تقاضا سبب کاهش شدید قیمت گردید. در همان سال دولت به منظور حمایت از کشاورزان، به وسیله‌ی سازمان غله، گندم را با قیمتی بالاتر از قیمت های بازار خریداری کرد. تا سال ۱۳۲۱ هدف از دخالت دولت در بازار غلات، حمایت از کشاورزان و تهیه و ذخیره‌ی گندم و به خصوص تهیه‌ی نان ارزان برای مصرف کنندگان کم درآمد شهری بود.

ایران اولین نظام سهمیه‌بندی همراه با یارانه را در زمان جنگ جهانی تجربه نموده است و این در حالی است که سابقه پرداخت یارانه به مفهوم کنونی آن به دهه‌ی ۴۰ می رسد. این یارانه ها برای گوشت و گندم پرداخت می‌شد و رقم آن قابل توجه نبود و تا قبل از افزایش درآمد نفت به دلیل رشد اقتصادی متعادل و نرخ تورم این یارانه‌ها اندک بود.

براساس آمار و اطلاعات موجود از سابقه پرداخته یارانه در ایران، همواره بالاترین یارانه پرداختی به گندم و آرد

ای قاچاق آرد و گندم در ارتباط با تفاوت قیمت آرد توزیع شده با تسهیلات حمایتی و قیمت محصول در بازار آزاد و نیز تفاوت قیمت با کشورهای همسایه است. به دلایل متعدد دولت از سال‌های گذشته با تخصیص یارانه و تقبل بخش مهمی از قیمت، در تلاش بوده نانی که مصرف عمومی مردم و قوت اصلی



ماخذ: FAO

آن‌ها را تشکیل می‌دهد به قیمتی نازل به دست خانوارها برسد.

نخستین جهت‌گیری‌های حمایتی دولت در بخش کشاورزی در ایران به دوره صفویه مربوط می‌شود. در این دوره نوعی تخفیف‌های مالیاتی و بعدها در دوران قاجار سیاست‌هایی در جهت

دهد. مقدار گندمی که به عنوان بذر مصرف می‌گردد و با سطح زیر کشت این محصول رابطه‌ی مستقیم دارد، حدود ۸ الی ۹ درصد گندم مصرفی کشور را شامل می‌شود.

عوامل زمینه ساز قاچاق آرد و گندم هم چون بسیاری کالاها، علت ریشه

جدول (۴) میزان یارانه پرداختی به گندم و آرد (ارقام به میلیارد ریال)

سال	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷
یارانه گندم و آرد	۶۴۵۰	۷۵۰۰	۱۳۷۵۹	۱۶۸۵۹	۱۷۹۰۲	۲۲۵۲۴	۲۴۵۷۰	۲۴۸۲۲	۲۴۸۲۲
یارانه کالاها و خدمات اساسی	۸۰۲۲	۹۶۷۷	۲۱۸۲۹	۲۸۳۳۶	۲۶۲۹۷	۵۱۶۱۰	۵۶۴۲۴	۵۳۰۶۷	۵۳۰۶۷
سهم یارانه گندم از یارانه کالاها و خدمات اساسی (درصد)	۸۰/۳۹	۷۷/۵	۶۳/۰۳	۵۹/۲	۴۹	۴۳/۶	۴۳/۵	۴۶/۵	۴۶/۵

ماخذ: معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور

آرد عرضه شده در شبکه یارانه ای و حمایتی با قیمت آرد در بازار آزاد موجب می‌گردد تا زمینه‌های قاچاق محصول بوجود آمده و ناوایان صرفه اقتصادی خویش را در کم تر پخت نمودن آرد تحویلی با کاهش ساعات کار، پفرفه رفتن از پخت، کند ساختن فعالیت،

مصارف خاص ۴۵۰ ریالی که به این ترتیب بسته به نوع توزیع آرد، از ۲۰۰۰ ریال تا ۲۴۰۰ ریال به ازای هر کیلو آرد، یارانه پرداخت می‌شود. قیمت ارزان نان نسبت به سایر مولفه های اساسی سبد غذایی خانواده هر چند ضروری است اما متاسفانه زیان بزرگی به

اختصاص داشته است.

در سال ۱۳۸۷ مقدار ۹۱۲۸/۷ هزار تن انواع آرد (۷۵ ریالی و ۴۵۰ ریالی) توسط وزارت بازرگانی در قالب سهمیه‌های آرد شهری، خبازی روستایی و عشایری و مراکز آموزشی نیروهای مسلح، ارگان‌ها و واحدهای تولیدکننده



کارا نبودن شیوه‌های
کنترلی و نظارتی در
جلوگیری از تخلف و
برخورد با متخلفان
مزید بر علت گردیده
تا زمینه‌های قاچاق
فراهم باشد

کاهش راندمان کار و... یافته و به فروش آزاد و قاچاق آرد اقدام نمایند. فروش آزاد سهمیه آرد دریافتی برای ناوایان صرفه اقتصادی زیادتری را با زحمت کم‌تر فراهم می‌آورد و آن‌ها را به فروش غیر قانونی و تخلف وسوسه می‌کند. هر کس سرکاری با ناوایان و خرید نان داشته باشد به خوبی این موضوع را

پیکراقتصاد کشور وارد می‌نماید. جدا از این که ناوایان با استفاده از آرد ارزان قیمت و یارانه دار دقت و وسواسی در پخت نان و کیفیت آن به خرج نمی‌دهند و مصرف‌کننده نیز به دلیل ارزانی نان، بیش از نیاز آن را تهیه و بعد به دلیل کیفیت پایین و بیات شدن سریع آن را دور می‌ریزد، تفاوت فاحش قیمت

نان‌های حجیم توزیع گردید. درحال حاضر یارانه پرداختی دولت بابت گندم و آرد بالغ بر ۲۵ هزار میلیارد ریال است که در این شیوه بخش عمده یارانه صرف جبران تفاوت قیمت تمام شده آرد تا قیمت فروش آن خواهد شد. اکنون ۲ نوع آرد جزء تعهدات یارانه‌ای دولت است، آرد خبازی ۷۵ ریالی و آرد

جدول (۵) قیمت یک کیلوگرم آرد یارانه‌ای و قیمت آرد در بازار آزاد (ارقام برحسب ریال)

سال	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
آرد یارانه ای	۳۳۰	۳۳۰	۳۳۰	۴۵۰	۴۵۰	۴۵۰	۴۵۰	۴۵۰
آرد آزاد	۱۵۶۰	۱۸۰۰	۲۰۴۰	۲۲۰۰	۲۴۶۰	۲۷۰۰	۲۷۰۰	۳۱۰۰
تفاوت قیمت	۱۲۳۰	۱۵۶۷۰	۱۷۱۰	۱۷۵۰	۲۱۰۰	۲۲۵۰	۲۲۵۰	۲۶۵۰

جدول (۶) برآورد مصرف گندم خانوارهای شهری و روستایی ایران

سال	مصرف سرانه (کیلوگرم انفر)		جمعیت (میلیون نفر)		برآورد مصرف (تن)	
	شهری	روستایی	شهری	روستایی	شهری	روستایی
۱۳۷۶	۱۲/۲۹	۱۷۰/۹۵	۳۷/۷	۲۲/۲	۵۲۳۴۱۷۳	۳۹۶۶۰۴۰
۱۳۷۷	۱۳۲/۱۹	۱۷۴/۳۹	۳۸/۷	۲۲/۲	۵۱۵۲۴۵۲	۴۰۲۵۸۲۴
۱۳۷۸	۱۳۲	۱۸۶/۷۵	۳۹/۸	۲۲	۵۶۵۵۱۸۲	۳۲۹۵۲۵۰
۱۳۷۹	۱۳۲/۰۳	۱۸۶/۵	۴۰/۸	۲۲/۱	۵۲۶۸۲۲۴	۳۳۰۸۱۵۰

مأخذ: مرکز آمار ایران - داده‌های خام طرح هزینه و درآمد خانوار و بانک مرکزی - نماگرهای اقتصادی

باشد می تواند نظاره گرماتورسیکت سورانی باشد که کیسه‌های آرد را در پوششی پنهان ساخته و حمل می‌کنند. این محموله‌ها کیسه کیسه از نانوائی‌ها جمع آوری و در حیاط منزل یا مکان مناسب دیگری انبار و شبانه بارگیری و

درک می کند که چگونه کارگران نانوائی به بهانه های واهی از کار طفره می روند تا بتوانند آرد کم تری را در مسیر پخت مصرف کرده و اندوخته زیادتری برای عرضه ی آزاد و قاچاق فراهم آورند. هر شهروندی که اندک دقت نظری داشته

به گفته‌ی معاون وزیر بازرگانی میزان عرضه‌ی سالانه آرد خبازی در کشور حدود ۸/۵ میلیون تن است و در سال، دست کم ۲۰ درصد سهمیه‌ی آرد یارانه‌ای استان تهران وارد شبکه‌ی قاچاق می‌شود

جدول (۶) برآورد عرضه، مصرف و قاچاق گندم (ارقام به هزارتن)

سال	عرضه	مصرف	قاچاق	قاچاق = ضایعات
۱۳۷۶	۱۵۱۸۸	۱۳۴۱۵	۱۷۷۳	۲۵۷۳
۱۳۷۷	۱۴۴۲۲	۱۲۸۶۳	۱۵۵۹	۲۳۳۴
۱۳۷۸	۱۴۸۲۴	۱۳۵۷۳	۱۲۵۲	۱۹۹۳
۱۳۷۹	۱۵۰۶۳	۱۳۴۲۹	۱۶۳۴	۲۳۶۷

جدول (۷) آمار کشفیات قاچاق و توزیع خارج از شبکه آرد

استان	دوره آماری	مقدار (کیلوگرم)
خراسان جنوبی	۱۳۸۳ تا ۱۳۸۸	۱۵۸۵۶۰
سیستان و بلوچستان	۱۳۷۵ تا ۱۳۸۷	۴۲۴۹۶۸۰
اردبیل	۱۳۸۳ تا ۱۳۸۸	۱۱۸۱۴۰
هرمزگان	۱۳۷۵ تا ۱۳۸۷	۲۵۰۳۲۰
آذربایجان غربی	۱۳۷۵ تا ۱۳۸۷	۲۳۸۶۶۸۰
گیلان	۱۳۷۵ تا ۱۳۸۷	۷۵۰۰۵۶

کارا نبودن شیوه های کنترلی و نظارتی در جلوگیری از تخلف و برخورد با متخلفان مزید بر علت گردیده تا زمینه های قاچاق فراهم باشد. نان و آرد کالاهایی حیاتی هستند و بنابراین دولت ناگزیر است آن رابه وفور در اختیار گذارد تا هیچ گاه شائبه ای در خصوص کمبود آن در اذهان ایجاد نشود. سیاست شبکه ی توزیع بر این است که موجودی انبار آرد در نانوائی فراوان باشد. به این جهت است که با وجود آگاهی از میزان توانایی پخت و آرد مصرفی برای نان، سهمیه ی تحویلی ناگزیر زیادتیر از مصرف تعیین می‌گردد. مجاری تخلف یعنی مراکز پخت یا همان نانوائی ها بسیار فراوان

استان	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷
خراسان رضوی				۷۱۴۰	۱۳۱۳۵	۴۶۹۰	۳۷۱۲۰	۱۳۰۲۶۷	۵۹۲۷۴	۱۰۰۴۲۲
اردبیل	۲۳۳۱۵۴	۱۹۵۹۶۰	۲۲۱۴۰۰	۱۳۸۲۴۰	۶۳۲۰۰	۱۱۵۸۶۰	۸۲۳۷۰	۱۶۶۵۶۰	۱۷۹۴۰۰	۱۲۳۴۸۰
خوزستان	۳۲۴۰۰	۱۹۲۱	۷۹۰۰۰	۷۵۸۴۰	۱۱۶۵۶۰	۸۹۱۶۰	۸۹۶۰۰	۸۱۶۶۰	۵۶۴۴۰	۱۱۴۰۸۰
چهار محال و بختیاری	۸۸۰	.	۴۶۰	۹۸۰	۶۷۵۲۰	۶۴۶۰۰	۶۶۲۸۰	۳۷۴۰۰	۱۹۶۰۰	۲۴۰۰۰
قزوین		۹۴۷۶۰	۷۹۸۰	۴۹۵۶۰	۹۸۶۲۰	۸۴۰۸۰	۵۴۰۸۰	۹۵۱۲۰	۱۹۰۲۸۰	۵۲۶۴۰

مأخذ: معاونت پژوهش و آمار و اطلاعات ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز



فروش آزاد سهمیه
آرد دریافتی برای
نانوایان صرفه
اقتصادی زیادتاری
را با زحمت کم تر
فراهم می آورد و
آن ها را به فروش
غیرقانونی و تخلف
وسوسه می کند

۱۳۷۶ تا ۱۳۷۹ به ترتیب ۲۵۷۳ هزار تن، ۲۳۳۴ هزار تن، ۱۹۹۳ هزار تن و ۲۳۶۷ هزار تن بوده است.

به گفته‌ی معاون وزیر بازرگانی میزان عرضه‌ی سالانه آرد خبازی در کشور حدود ۸/۵ میلیون تن است و در سال، دست کم ۲۰ درصد سهمیه‌ی آرد یارانه‌ای استان تهران وارد شبکه‌ی قاچاق می‌شود. ■

پی‌نوشت:

۱. سپهری، سید کریم (۱۳۳۱): تحقیق پیرامون ابعاد اقتصادی پدیده‌ی قاچاق مشکلات موجود و راه‌های مقابله با آن، وزارت امور اقتصادی و دارایی
۲. حیدری، خلیل - چراغی، داود. (۱۳۳۱) «بررسی عوامل مؤثر بر قاچاق کالا در ایران با تأکید بر نقش یارانه‌ها و برآورد حجم قاچاق منتخبی از کالاهای اساسی خوراکی». مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی - مجموعه مقالات همایش قاچاق کالا

منابع

- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
- مرکز آمار ایران
- حیدری، خلیل و چراغی داود (۱۳۳۱): بررسی سهم ضایعات و قاچاق گندم در امنیت غذایی خانوارهای ایرانی، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، مجموعه مقالات همایش قاچاق کالا
- سایت اینترنتی سازمان خوارو بارو کشاورزی سازمان ملل متحد (FAO)
- http://www.shabanews.ir/Nsite_FullStory/?Id=1096

+ تولید داخل = عرضه گندم
ضایعات + مصرف بذر + تغذیه دام و طیور + مصرف واقعی خانوار =
مصرف گندم
مصرف گندم - عرضه گندم =
قاچاق گندم

از آن جا که داده‌های مصرف گندم به صورت سرانه استخراج گردیده، جهت برآورد مصرف کل، میزان جمعیت کشور طی سال‌های مورد مطالعه از نماگرهای اقتصادی (انتشارات بانک مرکزی) استخراج و در مقدار سرانه مصرف ضرب گردیده است. نتایج حاصل نشان می‌دهد که در سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۷۹ مقدار مصرف گندم به ترتیب ۹۳۰۰ هزار تن، ۹۲۰۰ هزار تن، ۹۹۵۰ هزار تن و ۹۷۷۶ هزار تن بوده است.

قابل ذکر است در این روش امکان دارد بخشی از ضایعات گندم و آرد بدلیل کم برآورد نمودن آمار ضایعات این کالا در قاچاق این کالا لحاظ گردد و با توجه به اینکه در این مطالعه آمار حاصل جمع ضایعات و قاچاق گندم و آرد مورد نیاز است این موضوع مشکلی برای تحقیق ایجاد نمی‌نماید.

برآورد عرضه، مصرف و قاچاق گندم با توجه به آمار جداول قبل در جدول (۶) آورده شده است.

با توجه به جدول، حجم قاچاق گندم، آرد و ضایعات آن در سال‌های

بوده و در هر کسوی و برزنی پراکنده هستند، این نیز کنترل و نظارت بر آن ها را دشوار می‌سازد. متأسفانه در اغلب موارد دستگاه‌های نظارتی مسئول نیز با افراد خاطی هم دست بوده و به صورت شبکه‌ای و سلسه‌مراتبی از منافع حاصله بهره‌مند می‌گردند. به این جهت است که گزارش دهی این فعالیت‌ها توسط افراد ی که بنا به وظیفه ملی، اخلاقی و وجدانی خویش به گزارش و درخواست رسیدگی موضوع به دستگاه‌های مسئول می‌پردازند با تهدیدهای مالی و جانی روبرو می‌شود. نگارنده خود در موردی به گزارش و پی‌گیری موضوع به دلیل وظیفه ملی و مزاحمت‌هایی که به خاطر بازرگیری‌های شبانه در محل ایجاد شده بود پرداختم ولی هنوز چند قدمی از محل دور نشده بودم که موتور سوارانی که مشخصات ظاهری من توسط همان فرد مسئول نظارت به آن‌ها معرفی شده بود ظاهر شده و با چاقو تهدید نمودند.

برآورد دقیق میزان آردی که در مسیر قاچاق قرار می‌گیرد دشوار است. پارهای محققان^(۳) با استناد به شیوه‌های غیر مستقیم و از روی تعیین میزان مصرف کل و اختلاف آماری عرضه‌ی گندم، آرد و مصرف واقعی استفاده کرده، و ضمن برآورد مقدار عرضه‌ی گندم، با محاسبه‌ی تفاضل عرضه‌ی گندم و مصرف آن میزان قاچاق را برآورد نموده‌اند. بنابر این: تغییر در موجودی انبار + خالص واردات